

Çıkarlar ve Çatışmalar Bağlamında Türkiye – Rusya İlişkilerinin Analizi

Ahmet Özkan*

Öz

Türkiye ve Rusya, tarihsel tecrübeleri ve konumlandıkları coğrafya itibariyle dünya üzerinde stratejik öneme sahip iki devlettir. Her iki devletin birbiriyle kurduğu ilişki hem bölge ülkeleri açısından hem de küre açısından dikkate değer bir boyuttadır. Zira Kafkasya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’de yaşanacak gelişmelerde Türkiye’nin takındığı tavır tüm dünya açısından ne kadar önemliyse Rusya’nın Suriye ve Libya başta olmak üzere sahada yürüttüğü siyaset de o kadar önemli hale gelmiştir. Hem Rusya’nın hem de Türkiye’nin birbiri ile olan ilişkisini ve ilgili bölgelerde izlemiş oldukları siyaseti anlamak için Rusya ve Türkiye üzerine yaptığı çalışmalarla ön plana çıkan Aleksandr Dugin’in görüşüne başvurulmuştur. Zira Dugin, Türkiye ve Rusya ile ilgili çalışmalarıyla ön plana çıkan önemli bir düşünürdür. Bu sebeple 2000 yılından sonra Türkiye ve Rusya ilişkilerine dair yapılan bu çalışma ile amaçlanan Türkiye’nin ve Rusya’nın yaklaşık son yirmi sene içerisinde nasıl bir ilişki içerisinde olduğu ve hayata geçirdikleri bölgesel hamlelerde nelerle karşılaştıklarını Dugin’in analizleriyle ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Rusya İlişkileri, Dış politika, Çıkar ve Çatışma, Aleksandr Dugin.

Analysis of Turkey - Russia Relations in the Context of Interests and Conflicts

Abstract

Turkey and Russia are two strategically important states in the world due to their historical experiences and geographical locations. The relationship between the two states is remarkable both for the countries in the region and for the globe. As important as Turkey’s stance in the developments in the Caucasus, the Middle East and the Eastern Mediterranean is for the whole world, Russia’s policies in the field, especially in Syria and Libya, have become just as important. In order to understand both Russia’s and Turkey’s relationship with each other and the policies they have pursued in the relevant regions, the opinion of Aleksandr Dugin, who stands out with his studies on Russia and Turkey, was consulted. Dugin is an important thinker who stands out with his studies on Turkey and Russia. For this reason, the aim of this study on the relations between Turkey and Russia after 2000 is to analyze how Turkey and Russia have been in a relationship in the last twenty years and what they have faced in their regional moves with Dugin’s analysis.

Keywords: Turkey-Russia Relations, Foreign Policy, Interest and Conflict, Aleksandr Dugin.

*Öğr. Gör. Dr. | Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Adalet Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü
ozkan.a@hbv.edu.tr | ORCID: 0000-0001-9716-2687

DOI:10.36484/liberal.1291508

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 28, Sayı:111, Yaz 2023, ss. 241-255.

Gönderim Tarihi: 2 Mayıs 2023 | Kabul Tarihi: 12 Ağustos 2023

Giriş

Köklü bir geçmişe sahip olan Türkler ve Ruslar tarihsel seyir içerisinde pek çok defa karşı karşıya gelmiş, dahası bu karşı karşıya gelişler ekseriyetle savaşla neticelenmiştir. 1648 Vestfalya Barışı sonrasında uluslararası sistemde modern devletlerin ortaya çıkması ve sonraki yüzyıl içerisinde Fransız İhtilali'nin (1789) yaşanması, ortaya çıkan modern devletleri ulus temelli bir yapıya büründürmüştür. Milliyetçiliğin tüm dünyada itibar kazanması ve ulusların kendi devletlerini kurma arzusu imparatorlukların sonunu getirmiştir. İmparatorlukların dağılmasıyla birlikte yeniden şekillenen dünyada pek çok devlet ortaya çıkmış ve uluslararası sistem yeniden şekillenmiştir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile birlikte bakiyesi olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması dünya ile yeni bir ilişki sistematiğini zorunlu kılmıştır. Aynı şekilde 1917 Ekim Devrimi ile Çarlık Rusyası'nın sona ermesi ve 1922 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kurulması ile de Bolşevikler, uluslararası sistemde konumlanma çabası içerisine girmiştir.¹ Ancak yaşanan II. Dünya Savaşı ve onun yıkıcı etkileri savaşa girmemesine rağmen hem Türkiye tarafında hem de savaşın önemli bir aktörü durumunda olan SSCB'de derinden hissedilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte dünyada Soğuk Savaş dönemi olarak nitelendirilen bir süreç başlamış ve dünyadaki devletler, oluşan çift kutuplu dünyada pozisyon almaya çalışmıştır. 1945 ile 1991 yılları arasında yaşanan Soğuk Savaş dönemi, Türkiye ve SSCB arasında asgari bir ilişkinin kurulduğu zaman dilimidir. Zira bu dönem içerisinde Türkiye, SSCB'yi kendisi için bir tehdit olarak görmüş ve Batı Blokuna dahil olmuştur. Süreç içerisinde Türkiye'nin ABD ve Batı himayesine girmesi dış politikada Batı merkezli adımların atılmasını beraberinde getirmiştir. Ancak 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile birlikte Türkiye, Kafkasya ve Orta Asya olmak üzere SSCB coğrafyasına intikal etmeye ve bölgede tesis edilen yeni cumhuriyetlerle ilişki kurmaya çalışmıştır.

Çalışmamızın nirengi noktasını oluşturan zaman dilimi Rusya'da Putin'in, Türkiye'de ise Erdoğan'ın iktidara geldiği yıllardan günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Zira her iki lider ile birlikte yeniden boyut kazanan Türkiye-Rusya ilişkileri, her iki devlet açısından da yeni bir dönemin başlangıcı anlamına gelmiştir. 2000'li yıllarla birlikte Putin ile Erdoğan'ın kurmuş olduğu diyalog ve lider diplomasisi meyvelerini vermiş ve günümüzde Türkiye

1 I. Dünya Savaşı'nda düşman taraflar olarak karşı karşıya gelen Rusya ve Türkiye, savaşın bitimine müteakip Rusya'da meydana gelen Bolşevik devrim ve Türkiye'de başlayan Milli Mücadele ile birlikte yakın temas içerisine girmiştir. I. Dünya Savaşı'nın bitiminden TBMM'nin açıldığı zaman dilimine kadar karşılıklı olarak Türk ve Rus heyetleri birbirlerine ziyaretler gerçekleştirmiş ve pek çok alanda iyi ilişkilerin temeli atılmıştır (Benhür, 2008: 83)

ve Rusya'yı iki önemli müttefik haline getirmiştir. Şüphesiz kurulan bu müttefiklik ilişkisi salt bir dostluk ilişkisi ile açıklanamayacak boyuttur. Keza Türkiye ve Rusya arasında Kırım, Suriye ve Libya olmak üzere pek çok konuda fikir birliği söz konusu değildir. Ancak bu fikir birliği olmamasına rağmen her iki lider de kendi ülke çıkarlarını gözeterek ve kurdukları özel bir diplomasiyle adım atmaktadır. Atılan bu adımlar ve her iki devletin birbiriyle kurduğu ilişki hem bölge ülkeleri açısından hem de küre açısından dikkate değer bir boyuttur. Zira Kafkasya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de yaşanacak gelişmelerde Türkiye'nin takındığı tavır tüm dünya açısından ne kadar önemliyse Rusya'nın Suriye ve Libya başta olmak üzere sahada yürüttüğü siyaset de o kadar önemli hale gelmiştir. Bölgesel gelişmelere yönelik izledikleri politikalar dışında her iki ülkenin arasında doğrudan vuku bulan olaylar da önem derecesi yüksek gelişmeler olarak nitelendirilebilir. Nitekim Kırım'ın ilhak edilmesi, Rus savaş uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi ve Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Karlov'un suikaste uğrayarak öldürülmesi iki ülke arasında yaşanan önemli krizler olarak ön plana çıkmaktadır. Hem Rusya'nın hem de Türkiye'nin birbiri ile olan ilişkisini ve çeşitli bölgelerde izlemiş oldukları siyaseti anlamak için Rusya ve Türkiye üzerine yaptığı çalışmalarla ön plana çıkan Rus düşünür Aleksandr Dugin'in görüşüne başvurulmuştur. Zira Türkiye ile Rusya arasında yaşanan gelgitlerin sadece Türkiye tarafından nasıl yorumlandığı değil aynı zamanda Rusya tarafından da nasıl görüldüğü önemlidir. Kendisini Avrasyacı olarak tanımlayan, Türkiye'nin NATO'dan çıkması gerektiğini savunan, ABD karşıtlığından hareket eden ve bu doğrultuda bir düşünce sistematiği ortaya koyan Dugin'in söylemleri ve analizleri dikkat çekici boyuttur. Bu nedenle özellikle son yirmi yıl içerisinde Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğine dair analizlerin yer aldığı bu çalışma ile amaçlanan karşılıklı ilişkilerin kapsamını ağırlıklı olarak Dugin'in bakış açısıyla yorumlamaktır.

Rusya ve Türkiye'nin Dış Politik Kodları ve Yönelimleri

SSCB'nin dağılması sonrasında 21. yüzyıla gelindiğinde uluslararası sistem yeniden şekillenmiş ve Rusya Federasyonu yeni sisteme katılma çabası içerisine girmiştir. Rusya Federasyonu'nun sistem içerisine entegre olma gayreti, kendisini dünyanın süper gücü olarak tanımlayan ABD açısından önemlidir. Zira Rusya'nın bölgede ve kürede ne kadar güçlü ve söz sahibi olduğu ABD dış politikasını doğrudan ilgilendiren bir mesele olmuştur. Aynı zamanda Rusya'nın uluslararası sistem içerisinde edindiği pozisyon uluslararası bir örgüt olan AB açısından da önemlidir. Şüphesiz ABD ve AB'nin yanı sıra Rusya'nın dış politikadaki yönelimleri, Türkiye açısından da değerlendirmeye tabi tutulan ve ciddiyetle takip edilen bir boyuta sahiptir. Özellikle Yeltsin döneminde

izlenilen dış politikadan farklılaşan ve yeni bir yönelim belirleyen Putin, çok taraflı bir dış politika ilkesinden hareket ederek siyasetini tayin etmeye başlamıştır (Tellal, 2010: 190-191).

Esasında 21. yüzyılın başlangıcı, ABD hegemonyasına karşı dengeleyici tepkilerin ortaya çıktığı bir zaman dilimi olmuştur. Özellikle Putin'in iktidarı ile başlayan 'sert dengeleme' anlayışı kendisini Rusya'nın yakın çevresinde ve bölge ülkeleri üzerinde derinden göstermiştir. 2008 yılında Güney Osetya ve Abhazy'a da ortaya çıkan tabloya bağlı olarak yaşanan Gürcistan Savaşı, 2014 yılında Kırım'ın işgali ve ilhaki, yine aynı yıl içerisinde Meydan olaylarıyla birlikte beliren Ukrayna Krizi'ndeki adımları ve Doğu Ukrayna'da Donbass bölgesinde izlediği siyaset yakın çevresinde izlediği dış politik adımları görmek açısından önemlidir. Bunlara ek olarak 2015 yılında Suriye'ye asker göndererek Suriye Krizine doğrudan müdahil olması ve Kaddafi sonrası Libya'nın yeniden şekillenmesinde Wagner yoluyla varlık göstermesi Rusya'nın eski ihtişamlı günlerine dönme yolundaki azmini tüm dünyaya göstermesi açısından önemlidir. Tüm bu gelişmeler değerlendirildiğinde Putin Rusya'sı bölgede ve kürede daha güçlü bir pozisyon elde etmiş ve ABD'nin varlık gösterdiği alanlarda karşısına çıkabilecek güce eriştiğini tüm dünyaya ilan etmiştir (Korolev, 2018: 887-889). Nitekim Rusya'nın Putin döneminde izlediği iddialı dış politika yeni bir tartışmayı gündeme taşımıştır: Yeni bir Soğuk Savaş mı başlıyor? (Kirasirova, 2020: 263). Ancak 2022 yılında Rusya, Ukrayna'nın Batı'ya - NATO ve AB - entegre olma ısrarı ve Batı'nın Rus güvenliğini tehdit edici şekilde Ukrayna'da konuşlandığı iddiası bölgede önemli bir kırılmayı meydana getirmiştir. Bu gerekçelerle Rusya'nın kendi ulusal güvenliğini tesis etme gayesi Ukrayna'ya başlattığı harekâtla somutlaşmıştır. Kısa vadede kendisine yönelik tehdidi bertaraf etme yolunda emin adımlarla ilerlediğini düşünen Rusya, Batı dünyası tarafından hayata geçirilen yaptırımlarla ekonomik olarak zor bir döneme girmiştir. Ne var ki kendisine yönelik yaptırımlara ilişkin itirazını yükselten ve enerji kuzu başta olmak üzere çeşitli araçlarla Batı'nın yaptırımlarına cevap veren Rusya, Ukrayna meselesi ile ilgili herhangi bir geri adım atmış değildir. Sonuç olarak Rusya ile Batı arasında Ukrayna üzerinden yürütülen savaş ister kısa vadede ister uzun vadede ne Rusya'ya ne de Ukrayna'ya fayda sağlayacak bir görünüme sahip değildir.

Diğer taraftan Türkiye'de ise 2000'li yıllarla birlikte iç politikadan ekonomiye, toplumsal konulardan kültürel meselelere kadar pek çok alanda önemli bir dönüşüm yaşanırken diplomasi ve dış politika alanında da önemli değişimler görülmüştür (Purtaş, 2013: 1). Erdoğan liderliğindeki AK Parti iktidarı ile birlikte AB'ye (Avrupa Birliği) girme hedefini hızlandırarak reformlar yapan Türkiye, dış politikada izlediği siyasetle yeni bir pencere açmaya

çalışmıştır. Ancak Türkiye'nin izlemiş olduğu bu politikalar AB'nin ikircikli tutumu nedeniyle karşılık bulmamış ve Türkiye'yi daha ayağı yere basan politik gerçekliklerle tanıştırmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin izlemiş olduğu 'komşularla sıfır sorun' politikası ve ABD'nin Orta Doğu'ya ilişkin Türkiye'yi odak noktasına koyarak müttefiklik ilişkisiyle büyük bir dönüşüm vadetmesi ve bu vadettiklerinin karşılıksız çıkması Türkiye'yi daha realist davranmaya itmiştir. ABD ve AB olmak üzere Batı dünyasının Türkiye'ye karşı görünürde müspet ama gerçekte menfi olan yaklaşımları Türkiye'yi jeopolitik gerçekliklerle yüzleştirmiştir.

Özellikle 2016 yılının 15 Temmuz'unda Türkiye'ye yönelik bir işgal girişiminin/darbe teşebbüsünün/iç savaş denemesinin vuku bulması Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türkiye'nin dış politikasında önemli değişikliklere yol açmıştır. Dış politikadaki önemli değişikliklerin başında ulusal güvenliğe güçlü bir odaklanma, politika uygulamalarında iddialı bir tarz ve önemli stratejik adımlar gelmiştir. Bu değişiklikler kendisini Türkiye-Rusya yakınlaşması, ABD ve AB üyeleri ile ilişkilerde sarsıntı ve Türkiye'nin sınır ötesinde hayata geçirdiği proaktif politika ile göstermiştir. Aynı zamanda dış politikada yaşanan bu değişim ve dönüşüm Türk dış politikasında köklü bir değişim yaşanıp yaşanmadığına ilişkin tartışmaları da ön plana çıkarmıştır (Haugom, 2019: 206). Yaşanan bu süreçler Türkiye'nin kendi ali çıkarları doğrultusunda ve jeopolitik gerçeklikle bağdaşacak şekilde kendisini Batı'ya teslim etmeden ama Batı'dan da tamamen kopmadan izleyeceği dış politikaya odaklanmıştır. Türkiye'nin izlemiş olduğu siyaset bölgesel ve küresel olarak denge politikasını hayata geçirdiğinin göstergesi niteliğinde olmuştur. Zira Libya, Suriye, Doğu Akdeniz ve Kafkasya'da yaşanan gelişmelerin her birisi Türkiye için hayati derecede öneme sahip konular haline gelmiştir. Bu sebeple Türkiye'nin dış politikadaki yeni konsepti dost ve düşman olarak tanımlanan unsurların tekrar gözden geçirilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin Libya, Suriye, Doğu Akdeniz ve Kafkasya'da attığı adımlar, Orta Doğu ve Afrika'da askerî üsler kurması ve zaman zaman Batı karşıtı söylemlere başvurarak Rusya ile yakınlık göstermesi dış politikadaki değişimin önemli bir göstergesidir. Dış politikadaki değişim ve Türkiye ile Rusya arasındaki yakınlaşma Türkiye için Rus yanlısı "Avrasyacı" söylemini yaygınlaştırmıştır² (Kubicek, 2022: 645-646). Ancak Türkiye için ifade edilen bu yaklaşım Rus düşünür Dugin tarafından desteklense ve doğru görülse de Türkiye ve Rusya

2 Başka bir görüşe göre, AK Parti iktidarı ile birlikte 2002 yılından sonra Türkiye'nin dış politika hedeflerini ve araçlarını şekillendiren jeopolitik vizyon; Avrupalılaşma/Avrupalılaşmama, Neo-Osmanlılık ve Avrasyacılık olarak görünürlük kazanmıştır. Ancak metin içerisinde bahsettiğimiz üzere Avrupalılaşmanın gündem dışı kalması ve Neo-Osmanlılığın müspet sonuçlar vermemesi Avrasyacılığın bir zaruret olarak tayin edildiği yönünde yorumlanmıştır (Atmaca ve Torun, 2022: 114).

yakınlaşmasının en önemli itici güçlerinden birisi her iki ülke liderlerinin birbirlerine karşı geliştirdiği diplomatik ilişki olmuştur.

Ancak içinde bulunduğumuz zaman diliminde Türkiye'nin Doğu Akdeniz, Suriye ve Libya'daki sert tutumunu yumuşattığı bir gerçekliktir. Ayrıca İsrail, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır başta olmak üzere bölge ülkelerine yönelik izlediği soğuk siyasetin bir kenara bırakılması, iç ve dış politikada birtakım endişelerin var olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. Zira bahsi geçen ülkeler ile atılan normalleşme adımları ve yeniden ilişkileri sağlıklı bir şekilde tesis etme gayreti iç politikadaki desteği azaltan ve olumsuz ekonomik yansımaları olan bir sürecin tersine çevrilmesi anlamını taşımıştır. Özellikle 2023 yılının Haziran ayında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçim iç politikada oyları konsolide etmenin önemli bir aracı olarak görülmüştür. Nitekim Türkiye'nin mülteci sorunu başta olmak üzere yaşadığı ekonomik problemleri aşmanın en gerçekçi yolu dış politikada aksayan ve olumsuz bir seyir izleyen gelişmelerin tersine çevrilmesi olacaktır (Arısan, 2022: 695).

Rusya – Türkiye İlişkileri

İki kadim medeniyete sahip olan Rusya ve Türkiye asırlar boyunca çeşitli zaman dilimlerinde farklı bölgelerde karşı karşıya gelmiş ve mücadele etmiştir. Bu mücadelelerden kimi zaman Türkler kimi zaman ise Ruslar galip çıkmıştır. Ancak iki ülke arasında yaşanan bu mücadeleler sonuçları itibariyle değerlendirildiğinde hiçbir zaman aralarındaki rekabeti sona erdirmeye yetmemiştir. Rusya'nın asırlar boyunca yürüttüğü ve kendisine hedef edindiği boğazlar ve sıcak denizlere inme arzusu hiçbir zaman bitmemiş, bilakis her fırsatta tekrar gün yüzüne çıkan bir durum haline gelmiştir. İki büyük imparatorluk geçmişine sahip olan Türkler ve Ruslar – sırasıyla - 1922 ve 1923'te yeni bir oluşuma giderek imparatorluk geçmişini revize etmişlerdir. Rusya İmparatorluğu 1917 Bolşevik Devrimi ile beş yıllık bir iç savaş döneminden sonra Bolşeviklerin 1922 yılında kurduğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile uluslararası sahneye çıkarken; Türkiye ise Osmanlı Devleti'nin dağılma süreci içerisinde Ankara'da tesis ettiği yeni bir oluşumla 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur.

Kuruluşu hemen hemen aynı yıllara tekabül eden her iki devlet uluslararası sistem içerisinde kendilerine güçlü bir pozisyon elde etme arzusu ile hareket etmiştir. Ancak uluslararası alanda var olan devletlerin istek ve arzularını I. Dünya Savaşı ile tatmin edememiş olmaları II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasına neden olmuş ve yaşanan bu savaşla birlikte on milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesine binaen dünyada

beliren ABD ve SSCB'nin liderliğini üstlendiği Doğu ve Batı Blokları arasında yaşanan mücadele ta ki SSCB'nin dağıldığı 1991 yılına kadar devam etmiştir. Dolayısıyla 1945 yılında başlayan ve 1991 yılına kadar geçen zaman dilimini ifade eden “Soğuk Savaş” dönemi Türkiye'nin kendisini komünist tehdit altında hissetmesi nedeniyle Batı Blokuna dahil olduğu bir süreci de ifade etmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Türkiye'nin izlediği siyaset ve başta NATO olmak üzere dahil olduğu paktlar SSCB ile ortak bir zemine gelinmeyeceğinin ilanı niteliğinde olmuştur. Ne var ki 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile birlikte o coğrafyalardaki soydaşları ile bütünleşme gayreti gösteren Türkiye'nin attığı adımlar Rusya Federasyonu açısından rahatsızlık yaratsa da önüne geçilmesi zor bir durum halini almıştır.³ Malum olunduğu üzere 1990'lı yıllar hem Türkiye'nin kendi iç politikasında yaşadığı sorunlar hem de Rusya Federasyonu'nun kendi içerisinde yaşadığı sorunlara bağlı olarak büyük bir bocalama dönemi olarak kabul edilmektedir.⁴ Nitekim bu bocalama dönemlerinin sona ermesi her iki ülke açısından da 2000'li yıllarla birlikte nihayete ermiştir. Rusya'da 2000 yılında Putin'in, Türkiye'de ise 2002 yılında Tayyip Erdoğan'ın iktidara gelmesi hem Rusya açısından hem de Türkiye açısından büyük dönüşümlerin başlaması anlamına gelmiştir. Aynı zamanda bu yıllarla birlikte Erdoğan ve Putin'in geliştirmiş olduğu lider diplomasisi ve ikili ilişkiler Türkiye ile Rusya'nın yakınlaşmasını da beraberinde getirmiştir (Özkan, 2022: 2-6). Ancak bu yakınlaşmayla birlikte hoşnutsuzluklar ve eleştiriler de tamamen ortadan kalkmış değildir. Bir bütün olarak Türkiye ve Rusya'nın birbirlerine olan yaklaşımları değerlendirildiğinde aralarında yaşanan krizlere rağmen münasebetlerinin belirli bir istikamete oturduğu yönündedir. Nitekim var olan sürece ilişkin Rus düşünürlerin yaşanan olaylara ilişkin görüşleri önemlidir. Özellikle bu konulara ilgi duyan ve bu alandaki yaptığı çalışmalarla bilinen Rus düşünür Aleksandr Dugin'in görüşleri ön plana çıkmaktadır.⁵

3 1992 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) ve 1993 yılında Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı'nın (TÜRKSOY) kurulması Türkiye'nin yumuşak güç kapsamında attığı adımlar olarak değerlendirilebilir (Nalçinkaya, 2022: 20).

4 1990'lı yıllar Türkiye ve Rusya arasında ilişkilerin sorunlu olduğu bir dönemi ifade etmektedir. SSCB'nin dağılması ile birlikte iki ülke arasında sürekli gelişme gösteren ekonomik-ticari ilişkiler ve politik ilişkilerin seyri bu dönem içerisinde farklı bir boyut kazanmıştır. Bahsi geçen bu dönemde iki ülke arasındaki politik ilişkiler her zaman ekonomik gelişmelerin arka planında kalmıştır. İki ülke arasındaki politik ilişkiler 2000'li yıllarla birlikte güç kazanmaya başlamıştır (Özbay, 2011: 37).

5 Çalışma içerisinde doğrudan yapılan alıntılarının tamamı 2021 yılının Eylül ayında Moskova'da Aleksandr Dugin ile gerçekleştirdiğim mülakata aittir. Gerçekleştirilen mülakatta uluslararası siyaseti meşgul eden konular, Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkiler ve her iki devletin güvenlik yaklaşımları kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu mülakat temelinden hareketle hazırlanmış olduğum çalışmada; Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkilere dair Aleksandr Dugin'in görüşleri daha fazla ön plana çıkarılmıştır. Bu mülakatın ilgili bölümleri daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olup, ilk defa bu çalışmayla okuyucuya sunulmaktadır. Bu mülakatı yaparken Rusça'dan Türkçe'ye çeviri konusunda yardımcı olan Türkolog Elizaveta Novozhilova'ya teşekkür ederim.

Dugin, içerisinde bulunduğumuz zaman diliminde jeopolitik önem olarak zirve noktada olan Rusya ve Türkiye'den karşılıklı olarak ülke menfaatlerine hâlel getirecek pek çok haber ve yorum gördüğünü ifade etmiştir. Hâlbuki şu aşamada Türkiye ve Rusya'nın karşılıklı olarak toplumların kimliklerinde meydana gelen değişiklikleri anlama ve analiz etme noktasında gayret göstermeleri gerektiğine dikkat çekmektedir. Zira Dugin oluşturulan kamuoyu neticesinde Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın öncesinde Kiev ile yakınlaştığını sonrasında ise Putin'le bir araya geldiğini dile getirmiş ve sonrasında yaşanan uçak krizi ile birlikte Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkinin bozulduğunu belirtmiştir. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de Suriye ve Libya krizlerinin patlak vermesi her iki ülke arasında yaşanan gerilimi daha da artırmıştır. Dugin'e göre tüm bu yaşananlar artık geride kalmıştır ve şu aşamada önemli olan Putin'in tutumudur. Nitekim Dugin de Putin gibi Türk siyasetinde yaşanan gelişmeleri gerçekçi bir şekilde değerlendirmeye çalıştığını iddia etmektedir. Dugin açısından Türk siyaseti zor, kırılabilir ve önemli süreçlerden geçmekte ve Putin tüm bu yaşananların farkında. Türkiye'yi çok kutuplu bir dünyanın önemli bir aktörü olarak gören Putin, 2015 yılında yaşanan Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi olayında aşırı bir tepki ortaya koymuştu. Keza Putin, o dönem için Erdoğan ile çok iyi ilişkilerinin olduğunu düşünüyordu. Ancak Putin Türk siyasetinde yaşanan anormal gelişmeler ve 2016 yılında Ankara'da bir kültürel etkinlikte Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov'a yönelik gerçekleştirilen suikast uçak krizindeki kadar derin izler bırakmadı. Zira Putin, uçak krizi ve bu suikastla birlikte üçüncü bir kol faaliyetinin Türkiye - Rusya ilişkilerine zarar verme gayesiyle hareket ettiğini anlamış oldu. Büyükelçi suikastı sonrasında daha sakin davranan Putin, bu olaya yönelik aşırı bir tepki göstermemiş ve bu olay karşısında sakin davranmıştır. Nitekim Dugin'e göre Putin, öncelikli olarak Rusya'nın ulusal çıkarlarını gözetken güçlü bir lider olmasının yanı sıra Türkiye'ye karşı herhangi bir hasmane tutum sergilememektedir. Son olarak Dugin'in üzerinde dikkatle durduğu bir mesele vardır ki bu da Türkiye'de beliren Rusya ya da Rusya'da beliren Türkiye karşıtlığının gerçeklikten uzak olduğudur. Dugin için bu karşıtlık duygusunun verilmesinde üçüncü güçlerin etkisi ve Batı'nın Türkiye ile Rusya'nın arasını açma gayretinin göz ardı edilemeyecek boyuta sahiptir. Dugin'e göre Türkiye ile Rusya'nın ülkeler ve liderler düzeyinde geliştirmiş olduğu etkinliği ortadan kaldırmak isteyen güçler var ama Erdoğan ve Putin'in her iki ülke arasında var olan ilişkileri güçlü tutma arzularını göz ardı etmemek gerekiyor. Bu sebeple Türkiye'deki Rus karşıtlığını ve Rusya'daki Türk karşıtlığını ortadan kaldırmak ve ikili ilişkileri daha da güçlendirmek oldukça önemli (Dugin, 2021).

Çıkarlar Ekseninde Rusya – Türkiye İttifakı Ne Kadar Gerçekçi?

İki büyük imparatorluk geçmişine sahip olan Türkler ve Ruslar, ortak jeostratejik alanlarda yüzyıllar boyunca rekabet içerisinde olmuşlardır. Türkler ve Ruslar arasında var olan bu rekabet ilişkisi çoğu zaman iki farklı medeniyetin coğrafi ve kültürel alanda karşı karşıya gelmesi şeklinde zuhur etmiştir. Dahası bu karşı karşıya gelme durumu sadece askerî çatışmalarla sınırlı kalmamış, her iki imparatorluğun da hinterlandını aşan jeokültürel alanlara yayılmıştır. Tarihsel seyir içerisinde devam eden rekabet günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Dugin, 2003: V-VII). Ancak bu rekabetin yanı sıra Türkiye ve Rusya arasında inşa edilen ve özellikle liderler düzeyinde ihdas edilen ilişkinin mahiyeti Türkiye ve Rusya arasında güçlü bir ittifak tesis edilmesinin ne kadar gerçekçi ve rasyonel olduğunu da sorgulamayı beraberinde getirmektedir.

Zira 21. yüzyılın başlamasıyla birlikte değişen ve dönüşen Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler oldukça dalgalı bir seyir izlemiştir. Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere Türkiye'nin Rus savaş uçağını düşürmesi, Ankara'da Rus Büyükelçisi Karlov'un suikaste uğrayarak öldürülmesi ve 2020 yılının Şubat ayında İdlib'te otuz dört Türk askerinin şehit edilmesi iki ülke arasındaki gerilimi artıran konuların başında gelmektedir. Ayrıca 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi de her iki ülke arasında anlaşmazlık yaşandığının göstergesi mahiyetinde olmuştur. Yaşanan bu olaylara bağlı olarak artan gerilimlere rağmen bölgesel ve küresel gelişmelerin seyri Türkiye ile Rusya'yı çoğu zaman birbirine muhtaç hale getirmiş ve aralarında ittifak kurulmasını zaruri hale getirmiştir. Peki, Türkiye ile Rusya arasında kurulan bu ittifak ne kadar gerçekçidir ya da sürdürülebilirliği mümkün müdür? Bu meseleye yönelik Dugin'in yaklaşımı müspet bir yapıya sahiptir.

Dugin, Türkiye ile Rusya arasında var olan ittifakı gönülden desteklediğini ifade etmektedir (Dugin, 2021). Ancak Dugin 2003 yılında kaleme aldığı "Rus jeopolitiği" eserinin ön sözünde bir ulus devlet ve NATO üyesi olan Türkiye'yi hasım olarak nitelendirdiği de görülmektedir. Ayrıca bu şekilde konumlanmış bir Türkiye'nin Rusya ile ortak hedeflerden çok, jeopolitik ilişkilere sahip olacağını da eklemiştir. Dahası realist bir bakış açısıyla meseleye yaklaşıldığında Ankara'nın Çeçen ayrılıkçılara destek verdiği iddiası ve Bakü'de Moskova karşıtı atmosfere katkı sunması da Dugin'in o dönem için Türkiye'ye karşı menfi yaklaşımını ortaya koymaktadır (Dugin, 2003: XVII). Bahsi geçen bu düşünceleri, 2021 yılının Eylül ayında Moskova'da gerçekleştirdiğimiz mülakatta kendisine yönelttiğimde Erdoğan ile birlikte Türkiye'nin dış politikada büyük bir değişim geçirdiğini, Türkiye'nin kendi kimliğine sahip çıktığını, çok kutuplu bir dünyayı savunduğunu, egemen ve bağımsız bir

Türkiye gördüğünü ifade ederek Avrasyacılığa düşman olmayan bir devlet gördüğünü dile getirmiştir. Bu sebeplerle düşüncelerinin evrildiğini ifade etmiştir. Dugin, özellikle Türkiye'deki röportajlarından ve yayınladığı makalelerden oluşturduğu ve Rusçası dahi olmayan bir kitaptan bahsetmiştir. Yaklaşık on beş sene kadar önce çıkan bu kitabında Türkiye ile Rusya arasında tesis edilen stratejik eksenden bahsettiğini ifade etmiştir. Bugün Türkiye ile Rusya arasında gelişmekte olan ideal bir münasebetin varlığına dikkat çeken Dugin, Rusya'nın ve Türkiye'nin Batı ile var olan ilişkilerinin çok da sağlıklı yürümediğine dikkat çekmiştir. Bu sebeple Türkiye ve Rusya'nın aralarındaki ilişkiyi geliştirerek daha iyi bir noktaya taşınması gerektiğinin ve bunun da Avrasyacılık temelinde olması gerektiğinin altını çizmiştir⁶ (Dugin, 2021):

“Büyük Rus filozofu Konstantin Leontiev da geleneksel halkların yani Ruslar ve Türklerin ittifakının olması gerektiğini savundu. Ben bu yaklaşımı destekliyorum ve Rus-Türk birlikteliğini savunuyorum. Buna bağlı olarak tek bir Avrasyacılık fikri olduğunu düşünüyorum. Tabii ki Ruslar Avrasyacılığa kendi çıkarlarına uygun bir yaklaşımla bakıyorlar, aynı şekilde Türkler de kendi çıkarlarına uygun bir yaklaşımla meseleyi ele alıyorlar; ama gerçek şu ki tek bir Avrasyacılık var. Türkiye ve Rusya birbirine çok yakın, Batı'dan daha fazla yakın. Türkiye ve Rusya her iki ülke de Batı açısından birer yabancı. Tabii ki Rusya ve Türkiye Batı'dan tamamen ayrı değil. Batı ile ortak değerlere ve paylaşımlara sahip olunan alanlar var. Ancak son tahlilde her iki devletin de tarihi, jeopolitiği, kültürü ve manevi kimliği Avrasya'dadır. Zira medeniyet kimliği başka bir şeydir ve bu noktada Ruslarla Türkler olağanüstü iş birliği yapabilir ve elde edemedikleri hedeflere birlikte ulaşabilirler.”

Tam da bu noktada içerisinde bulunduğumuz zaman diliminde nasıl her iki devlet başkanı, bürokratlar ve askerî yetkililer ittifak ve iş birliği içerisinde hareket ediyorsa toplumsal zeminde de bu müşterekliğin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca Dugin'e göre Türkiye ve Rusya'nın Avrasya Birliği kaderdir ve tüm kesimler bu gerçeğin farkına varmalıdır. Ancak bu şekilde Türkiye ile Rusya'nın tesis ettiği ya da edeceği ittifak güçlenerek devam edebilir (Dugin, 2021). Sonuç olarak her ne kadar Türk-Rus ilişkileri uzun süredir jeopolitik rekabetle karakterize edilse de son yıllarda Türkiye ile Rusya arasındaki ikili ilişkiler, siyasi ilişkilerden ekonomik ve kültürel konulara uzanan geniş bir yelpazede derinleşmektedir. Nitekim Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin derinleşmesi Kafkasya, Orta Doğu ve Karadeniz hinterlandı başta olmak üzere geniş bir alana etki etmektedir (Kınıklıoğlu ve Morkva, 2007: 533-534). Türkiye ile Rusya arasında kurulan ya da kurulacak olan güçlü bir ittifak şüphesiz bölgesel gelişmelerin çözümünde kolaylık sağlayacaktır (Kazdal, 2018: 59-60). Ancak kurulacak bu ittifak Rusya'nın kendi politik çıkarlarından taviz vereceği anlamını taşıyamamalıdır. Zira ABD ve Rusya gibi egemen güçler diğer devletleri

6 Bahsi geçen konu ile ilgili olarak Dugin'in Avrasyacılık anlayışında Türkiye'nin yerine ilişkin bir çerçeveye çizen Kurt, çalışmasında bu meseleyi nedenleriyle birlikte irdelemiş ve Dugin'in fikirlerindeki değişime neden olan hususlara dikkat çekmiştir. Daha fazlası için bkz. (Kurt, 2019: 427-428).

kendilerine muhtaç hale getirmekte oldukça mahirdirler. Nitekim 2010 yılında patlak veren Arap Baharı'na bağlı olarak yaşanan gelişmeler neticesinde Suriye'nin içerisine düştüğü durum ve Rusya'nın Suriye lehine oyuna girmesi Türkiye açısından çok da kabul edilebilir bir durum değildir. Zira Türkiye'nin sınır komşusu olan Suriye'den kendisine yönelik var olan terör tehdidini ve mülteci problemini bertaraf etme gayretine karşılık Rusya'nın denklem içerisine girmesi olayların içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur. Bugün Suriye'de terör örgütlerine yönelik operasyon arzusu taşıyan Türkiye'nin genel olarak yaklaşımı Rusya tarafında kabul görmemektedir. Yaşanan çatışmalara ve anlaşmazlıklara rağmen Türkiye ve Rusya'nın kendi ülke çıkarları için sağduyulu davranarak ortak bir paydada buluşma gayreti kıymetlidir. Nitekim Türkiye ve Rusya arasında Kırım, Ukrayna, Suriye ve Libya başta olmak üzere çeşitli çatışma alanlarının olduğu bir gerçekliktir. Bu noktada mühim olan bu anlaşmazlıklara ve çatışmalara rağmen diplomasinin güçlü bir şekilde işletilmesi ve var olan güçlü diyalogun sürdürülerek problemlerin giderilmesidir.

Türkiye ve Rusya'nın Dış Politikadaki Çatışma Alanı: Libya

Türkiye ve Rusya arasında yaşanan krizler ve bu krizlere rağmen Türkiye ile Rusya'nın kendi aralarında tesis etmeye çalıştığı dostane ilişkiler, var olan mevcut problemlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi neticesinde yara almadan yürütülmeye çalışılmaktadır. Ancak her ne kadar ikili ilişkiler düzeltilerek güçlü bir ittifak tesis edilmeye çalışılsa da Kırım, Libya ve Suriye konusu başta olmak üzere pek çok alanda Türkiye ile Rusya'nın dış politik hamleleri kesişmektedir. Yaşanan bu karşılaşmalar ve kesişmeler her iki ülkenin kendi ali çıkarlarına göre hareket etmesi gerçekliğinden hareketle çözümlenemeyen ancak birbirlerine doğrudan müdahalede bulunmayarak aşılmaya çalışılan meseleler olarak görülmektedir. Bu alanlardan Libya, her iki devlet açısından da oldukça önem arz eden bir coğrafyadır. Zira bu öneme binaen Rusya'nın Libya konusunda agresif bir politika izlediği yaşanan gelişmelerle görünen bir gerçeklik kazanmıştır. Özellikle Kaddafi'nin koltuğundan edilecek Libya'nın belirsizliğe itilmesi, bölgesel ve küresel olarak pek çok aktörün denklem içerisine girmesine neden olmuştur. Bu aktörlerin başında Türkiye, Rusya, Avrupa Birliği ülkeleri, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri gelmektedir. Ancak Rusya'nın asırlar boyunca sıcak denizlere inme hedefi ve Suriye'deki edindiği kazanımlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde Libya Rusya için oldukça önemli bir hale gelmiştir. Nitekim Rus düşünür Dugin, Rusya'nın Libya politikasına dair temel dayanak noktasını ABD ve Batı karşıtlığı üzerinden inşa etmiştir. Bu bağlamda Dugin, Türkiye ve Rusya açısından Libya meselesi hakkında şu tespitlerde bulunmuştur (Dugin, 2021):

“Rusya, başka bölgelerde olduğu gibi Libya’da da tek kutuplu dünyaya, yani Amerikan hegemonyasına ve küreselleşmenin dayandığı yerel terör örgütlerine ve çetelerine karşı durmaktadır. Genellikle Rusya’nın mücadele ettiği yerel unsurlar radikal İslamcılardır⁷ ve Rusya’nın temel stratejisi budur. Rusya’nın Libya ve diğer ülkelerdeki yönelimlerini anlamaya çalıştığımızda çok kutuplu bir dünyayı temsil ettiğini görmemiz mümkündür. Rusya, Libya’da General Hafter’e destek veriyor. Türkiye ise geleneksel olarak Serrac hükûmetine ve Libya’nın başka bir bölgesinde güçlenen Müslüman Kardeşler hareketine destek veriyor. Netice itibarıyla Libya’da farklı mezheplerin birbirleriyle verdikleri mücadele Rusya’nın çok fazla önemseydiği bir konu değil. Zira Rusya, Müslüman bir ülke değil ve var olan farklılıklara ilişkin doğru ya da yanlış gibi değerlendirme yapmaktan uzak bir durumda.

Libya konusu Türkiye açısından değerlendirildiğinde Serrac’a verilen desteğin Türkiye’nin kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirdiği görülmektedir. Zira Türkiye’nin “Mavi Vatan” projesi var ve Türkiye tayin ettiği bu söylemle Doğu Akdeniz’de stratejik varlığını güçlendirme peşinde. Bu açıkça görülen bir durum. Rusya’nın Türkiye’nin tayin etmiş olduğu bu politik hamleye karşılık engelleyici bir adım atmaması oldukça önemlidir. Yani Rusya’nın Doğu Akdeniz için Türkiye’nin izlediği siyasete alternatif bir stratejisi yok. Buna göre, Türkiye’nin Libya’daki varlığı ve eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarını yeniden konsolide etmesi, Rusya açısından stratejik olarak anlaşılabilir bir meseledir. Türkiye’nin Akdeniz’deki varlığı kimleri rahatsız ediyor ve Türkiye Doğu Akdeniz’de kimlerle çatışma halinde? Türkiye’nin yaşamış olduğu çatışma ve gerilim Rusya ile değil; Fransa, Yunanistan ve İsrail başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkeleri ile yaşanıyor. Rusya, bölgedeki Türk çıkarlarını anlıyor ve İslami ideolojik çatışmalara kayıtsız kalıyor. Rusya, Halife Hafter’i destekliyor ama bu desteğini Serrac hükûmetine ya da Türkiye’ye karşı kullanması için desteklemiyor. Bu noktada Rusya, sadece pragmatik davranmaya çalışıyor. Bizim için bölgede kabul edilemez olan tek bir güç var, o da Amerika Birleşik Devletleri’dir. Bu yüzden Türkiye ve Rusya Libya’da yaşanan problemi giderme noktasında birlikte adım atmalı ve bu sorunu birlikte çözmelidir. Libya’da Türkiye’nin desteklediği Serrac hükûmeti ile Rusya’nın destek verdiği Halife Hafter Türkiye’nin ve Rusya’nın mihmandarlığında ortak diyalog ile çözülebilir.”

Bu aşamada Dugin açısından Libya üzerinde kimin haklı olduğuna ilişkin yapılacak analizler ya da atılacak adımlar bir anlam taşımamaktadır. Zira bu tartışmalar çözüme hizmet etmekten uzak bir görünüme sahiptir. Bu noktada hangi devletin nasıl bir pozisyona sahip olduğu daha önemli bir yere sahiptir. Bölgede Rusya, Türkiye ve Mısır açısından çeşitli avantajlar ya da tehditler söz konusudur. Ancak Dugin’e göre sömürgeci Batı’nın ve ABD’nin bu bölgede işi olmamalıdır. Eğer ki Batı ve ABD’nin bu bölgeden elini çekmesi tesis edilirse burada akan kan duracaktır ve bölge daha huzurlu bir hale gelecektir. Doğu Akdeniz’de huzurun tesis edilebilmesi için Türkiye, Mısır, Katar, Suudi Arabistan gibi bölge ülkeleri bir araya gelmeli ve Libya sorununu çözmelidir. “*Bir fıçı balda bir damla katran her şeyi bozar*” Rus atasözüyle Libya konusuna değinen Dugin, Batı’nın ve ABD’nin Libya konusundaki adımlarını katrana

7 Dugin’le yapılan röportaja sadık kalınarak “radikal İslamcı” kavramı kullanılmıştır. Ancak İslam, radikal ya da yumuşak gibi tanımlamalardan uzak tutulması gereken “barışı ve hoşgörüyü” simgeleyen evrensel bir dindir.

benzetmiştir. Bu nedenle Dugin açısından Libya'daki sorunun çözümü Batı ve ABD dışındaki aktörlerin bir araya gelmesiyle mümkün olacaktır. Zira Dugin: *“Batı ve ABD, bu bölgede demokrasinin güçlendirilmesi gerektiğini deklare ederek pek çok hamle yaptı. Bu hamlelerle de görüldü ki Büyük Orta Doğu Projesi adı altında bölgede binlerce insan hayatını kaybetti ve vaat edilen hiçbir gerçekleşmedi. Libya’da, Irak’ta, Suriye’de ve Afganistan’da demokrasi mi hâkim oldu? Saydığımız tüm ülkelerde iç savaş çıktı”* diyerek söylemlerini güçlendirme yolunu seçmiştir. Nitekim Dugin’e göre, Libya ve Suriye başta olmak üzere bölge ülkelerinde Türkiye ve Rusya farklı pozisyonlara sahip olsa da her iki ülkenin birbirini anlaması ve bu konuların çözümünde birlikte hareket etmesi önemlidir (Dugin, 2021). Dugin’in yaklaşımı ve analizleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde Libya konusundaki düşünceleri çözüm odaklı gibi gözükse de Rusya’nın Halife Hafter’e verdiği destek ve silahlı grupların (Wagner) varlığı Libya’daki problemi ve çözümsüzlüğü besleyen bir konudur. Libya’daki problemin tek mümesili olarak Batı’nın ve ABD’nin tayin edilmesi realiteden uzak bir görünüme sahiptir. Yine aynı şekilde Rusya’nın Esad lehine Suriye’de sahada olması, bölgedeki PKK’nın Suriye uzantısı olarak YPG/PYD gibi terör örgütlerine ABD ile birlikte destek vermesi bu ülkenin selameti açısından çözümsüzlüğü beslemekte ve Türkiye’yi tehdit altına almaktadır. Ancak Dugin’in Batı perspektifinden Afganistan ve Irak konusundaki tespitleri değerlendirildiğinde haklılık payı olduğu da bir gerçekliktir.

Sonuç

Dünya siyasetinde ve uluslararası sistemde etkin bir pozisyona sahip olan Erdoğan ve Putin, kendi ülkelerinin çıkarlarını maksimize etmek adına devletlerinin ulusal çıkarlarını gözetmektedir. Hemen hemen aynı zaman diliminde; 2001 Eylül terör saldırılarından sonra uluslararası sistem yeniden şekillenirken kendi ülkelerinde iktidara gelen Erdoğan ve Putin, Türkiye ve Rusya ilişkileri açısından önemli bir milat olmuştur. Erdoğan, Osmanlı bakiyesi olan Türkiye Cumhuriyeti’ni muasır medeniyetler seviyesine çıkarma gayreti göstererek ulusal güvenliği ön planda tutmuş ve yeri geldiğinde net ve kararlı adımlar atmaktan geri durmamıştır. Ülke içerisinde çeşitli vesayet odaklarıyla ve vuku bulan eylemlerle canhıraş bir mücadele içerisine giren Erdoğan bir yandan da dış politikadaki gelişmelere yön vermeye çalışmıştır. İktidara geldiği ilk dönemde dış politikada ABD ile tezkere sınavı veren Erdoğan hükümeti daha sonrasında ise AB ile üyelik sürecini hızlandırmış ve bu doğrultuda ülke içerisinde ciddi reformları hayata geçirmiştir. Ancak Erdoğan tarafından atılan bu adımlar, ilk aşamada, oligarşik bürokrasiyi ve vesayeti ortadan kaldırma konusunda çok da fazla başarı sağlayamamıştır.

Bunun yanı sıra ABD'nin en iyi müttefiklerinden birisi olarak nitelendirdiği Türkiye'ye yönelik görünürde müspet, reelde ise sergilediği menfi tutum ve davranışları Türk dış politikasında kısa süreliğine de olsa savrulmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu aşamada Türkiye'nin Rusya'ya yönelik attığı samimi adımlar Rusya tarafından karşılık bulmuş ve bölge üzerindeki kritik meselelerde Erdoğan ve Putin'in sıklıkla görüştükleri kayda alınmıştır. Putin ile Erdoğan'ın aralarında kurduğu ilişki pek çok uluslararası normu ya da kaidi sorgulatar hale getirmiştir. Diğer taraftan Rusya'da Putin'in iktidara gelmesi ve izlediği siyaset Ruslar tarafından beğeniyle karşılanmıştır. Rusya'yı tekrar ayağa kaldıracağını ve yeniden büyük güç/devlet (velikaya derjava) haline getireceğini vurgulayan Putin kısa bir toparlanma sürecinden sonra adımlarını atmaya başlamıştır. Atılan bu adımlar kendisini Kırım, Ukrayna, Suriye ve Libya'da göstermiştir.

ABD ve Batılı müttefiklerin Türkiye aleyhine aldığı kararlar ve dahası Türkiye aleyhine çalışan terör örgütlerine açıktan verdikleri destek Türkiye-Rusya ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak düşürme krizi ve büyükelçi suikastı başta olmak üzere pek çok badirenin atılması ve bu olayların arka planında yer alan güçlerin tespiti ve tahlili Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmiştir. Bu bağlamda Türkiye'yi yakından tanıyan ve yaptığı çalışmalarla ön plana çıkan Avrasyacı Rus düşünür Aleksandr Dugin, Türkiye-Rusya ilişkilerinin daha fazla gelişmesinden yana bir tavır ortaya koymuştur. Zira Dugin'in yaklaşımına ve analizlerine göre bölgesel meselelerin çözümü ancak ve ancak Batılı güçlere karşı geliştirilebilecek ortak bir politikayla mümkün olacaktır. Ancak Dugin'in bu keskin yaklaşımı Türkiye açısından çok da makul bir görünüme sahip değildir. Nitekim Türkiye ile Rusya arasında çıkarların varlığından söz etmek mümkün olduğu kadar Rusya'nın bölgede ve kürede attığı adımların Türkiye'nin çıkarlarına hanel getirecek bir boyuta sahip olduğu, dahası Türkiye açısından ciddi bir tehdit arz ettiği de bilinen bir gerçekliktir.

Sonuç olarak uluslararası ilişkilerde devletler arasında ebedî dostluk ya da ebedî düşmanlık söz konusu değildir. Bu noktada bugün Rusya, nasıl dünya tarafından izole ediliyorsa ve Türkiye kendi çıkarları doğrultusunda Rusya'ya tavır almayarak güçlü bir diplomasi yürütüyorsa; aynı şekilde ABD ve AB tarafından Türkiye aleyhine yürütülen politikalarda da Rusya kendi menfaatleri doğrultusunda bu durumu lehine çevirme gayreti içerisinde girmektedir. Ne var ki Türkiye ve Rusya özelinde konjonktürel olarak her iki ülke ilişkilerini tayin eden zorunluluklara ve menfaatlere ek olarak Erdoğan ve Putin arasında tesis edilen güven ve özel diplomasi kanalları önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynakça

- Arısan, M. (2022). Populism, Victimhood and Turkish Foreign Under AKP Rule. *Turkish Studies*, 23(5), 681-700.
- Atmaca, A. Ö. ve Torun, Z. (2022). Geopolitical Visions in Turkish Foreign Policy. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 24(1), 114-137.
- Benhür, Ç. (2008). Türk - Rus Siyasî İlişkileri (1917-1920). *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*(19), 83-96.
- Dugin, A. (2003). *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*. (çev. Vügar İmanov) İstanbul: Küre Yayınları.
- Dugin, A. (2021). Röportaj. (röportaj yapan: Ahmet Özkan ve çev. Elizaveta Novozhilova) Moskova, Rusya.
- Haugom, L. (2019). Turkish Foreign Policy Under Erdogan: A Change in International Orientation. *Comparative Strategy*, 38(3), 206-223.
- Kazdal, M. (2018). Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türkiye-Rusya İlişkileri (2002-2017): Dış Politikada Çatışma ve İşbirliği. *Journal of Awareness*, 3(2), 51-62.
- Kınıklıoğlu, S., & Morkva, V. (2007). An anatomy of Turkish – Russian Relations. *Southeast European and Black Sea Studies*, 7(4), 533-553.
- Kirasirova, M. (2020). Russia's Foreign Policy in the Middle East. *Mediterranean Politics*, 25(2), 263-271.
- Korolev, A. (2018). Theories of Non-Balancing and Russia's Foreign Policy. *The Journal of Strategic Studies*, 41(6), 887-912.
- Kubicek, P. (2022). Contrasting Theoretical Approaches to Turkish Foreign Policy. *Turkish Studies*, 23(5), 645-658.
- Kurt, S. (2019). Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(31), 425-467.
- Nalçinkaya, Ö. (2022). *Algı Yönetiminde Yumuşak Güç*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özbay, F. (2011). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkileri: 1992-2010. *Bilge Strateji*, 3(4), 35-77.
- Özkan, A. (2022). *Dış Politika ve Güvenlik Ekseninde Erdoğan Türkiye'si ve Putin Rusya'sı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Purtaş, F. (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi. *Gazi Akademik Bakış*, 7(13), 1-14.
- Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(3), 189-236.